ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ЛЫ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№217 (21.625) ● 2009 гъэм щэкІуэгъуэм (ноябрым) и 18, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

ІэнатІэщІэхэр къыззгъэпэщыныкІэ лэжьыгъэхэр къэдгъэтІэсхъэну ди мурадкъым

Москва. Щэкіуэгъуэм и 11. INTERFAX. RU

- Бадзэуэгъуэ мазэм ди агентствэм и лэжьакІуэм ущепсальэм. Уэ гурыІуэгъуэу, щапхъэ пыухыкІахэр къэпхьурэ, бжыгъэхэр къэбгъэсэбэнурэ, къэбгъэльэпхуэу щытащ Къэбэрдей-Балькъэрым и властхэм кризисым пэщІэтыныкІэ зэфІэгъэкІ Іуэхуэр кыцІэрезэгъыр. Аналитик нэхъ щІэрыІуэхэм кызэрадыдэмкІэ, кризисым и нэхъ гугъуп Іэ дыдэр кызэрэзэнэкІащи, иджы абы нэсу кыцІэхІыныкІ хуэгъэзэуэ лэжьапхъэхэм утепсэльыхьыну лъабжьэхэр щыІэщ. АтІэ сыт хуэдэ гугъуехьхэр пщІа дыщІэзыгъэмбрыуауэ щыта псыдзэм «кцІэхэсыкІыжьыным»?

- Кризисыр псыдзэм щебгъэщхьакІэ, абы тещІыхьауэ жысІэнщи, щІэныгъэ нэсрэ Іэзэгърэ пхэмыльэ нэужь, ар уи щхьэр зыгъэунэзэн, жыжьэ щыІэпІэзыубыдыр Іуэхущ. АтІэмэ, кІыуМылъытэу хьунукъым дунеипсо финанс кризисым и кІэух гугъуехьхэр, абы и толькъун ужьыхыжхэр иджыри шынагъэшэ дыдэу зэрыщымытыр: экономикэм пыщІа Іуэхуэхэм кІуэрабгъу пыухыкІахэр яІэщи, ахэр зы напІэзыпІэм кыцІэтеувыІэркъым.

Псым «дыкъыцІэзэрыцІэсыкІыжьым» и гугъу пщІымэ, дэ абы дыщІильэфауи щытакъым. Пэжщ, кризисым и лъэхьэнэм дэ ящІ гугъу дехьу дыльэжьащ, ди пльапІэхэм, мурадхэм ящыщ гуэрхэр щІэуэ дыуБзыхуащ, ауэ пэжыр жыпІэмэ, Къэбэрдей-Балькъэрым исхэм кризисыр кьажьхэуами, зэранитъэшхуэ кьаритыгъаскым.

Дэ цІыхухэр зэрыыгъыщу лэжьапІэхэм кьыІуагъэкІыныр кьэдгъэхъуакъым, лэжьапІэншэхэр Іэнатіэкіэ кьыІэзэгъэпэщ кьулыкъым и Іуэху зехьэкІэр едгъэфІэкІуащ, лэжьапІэншэгъэкІэ ятІ дэпэпкьынугъэр нэхъыбэ тщІащ, рынокым кьигъэувхэм тету, цІыхухэр Іэщагъэщэхэм хуедгъэжащ. А псоми кьаджкІуэу, дэ жыджэру хьэрычэт Іуэху цІыкІумрэ курытымрэ защІыдогъакьуэ, ахэр кьыззэрэзэгъэпэщ щІыкІэр хабзэ нэхъ кьыззэрыгуэкІхэм тыдогъэзыж.

Дэ нэрылъагъу кьытщІыхьауащ абы и лъэныкъуэкІэ кьэдгупсысэ Іэмалыщ1эм сэрэпыщІ ныкъэрэпыкІыр. Абы ипкъ иткІэ дэтхэнэ зы лэжьапІэншэми бизнес-план кьыззэрегуэкІ игъэхьэзыру езым и щхьэ зэрипІыжьым Іэнатіэ кьыззэригъэпэщ хьунущ, лэжьапІэншагъэкІэ ильэс псом кьратын хуей ахъшэр зэрыІыгъэу кьыІихьу. А Іэмалыр псом хэмыдэу кьуажэхэм кьыщоззэгъ: цІыхухэм, псальэм папщІэ, жэм зыбжанэ кьащхьэумэ, аджкІэ псори зэлъытар езыхэм я егугъуныгъэмрэ лэжьэжІэмрэщ. ЗэрыгурыІуэгъэщи, кьуажэдэсым и дежкІэ жэмыр кьалэдэсым папщІэ автомашинэм хуэдэщ: гугъуехь кьыщІилъыкьуэІам и деж абы ерыскьыпшэ уищынукъым.

Апхуэдэ бгъэдыхьэкІэр, дауи, ельэпсуэ хэмыльэщхуэкъым, кьыщІэдгупсысари кризисым дрихуІатІи аращ. Ауэ, зэрыщыту къапщтэмэ, кризисыр щхьэусыгъуэ тщІыуэ, дэ Іэнатіэщ1эхэр кьызэрэпэщыныкІэ, предприятэхэр кьызэІухыныкІэ, промышленностымрэ курорт-рекреацІэ Іэнатіэхэм инвестицІэхэр кьахуэзэщІэгъэуІэныкІэ лэжьыгъэхэр дгъэмэщІэнчъкым.

- Илъэс кьакІуэ яп ивгъэщыну Іуэхуэхэр вгъэбелджыла?

- Шэч хэмылъу. Нэхъыщхьэр арати, инвестицІэ программэхэр гъэзэщІэныж республикэмэ федеральнэ Іэнатіэмэ щыхухах ахъшэр тэмэму кьэгъэсэбэпэ хуэн папщІэ дэ, экономикэм зэрызиужьыкІэ хьунум тещІыхьауэ, бгъэдыхьэкІитІ кьэтщтащ. Ятэрей бгъэдыхьэкІэр тещІыхьащ кризисым и зэманым федеральнэ трансферту Къэбэрдей-Балькъэрым кьыІэрыхьэхэр гъэ кьакІуэ проценти 10-кІэ ягъэмэщІэнкІэ зэрыхьунум, етІуанэм щыуБзыхуащ экономикэм мылъку кьэзыІэкъ и Іэнатіэхэм тэмэму зыкьажьыжьу хуежьэмэ зэфІэдгъэкІынуэр. Іуэху, нэхъыщхьэхэм тедгъэкІуэдэнур тхуримыкІыу хьумэ, дэ бюджетым кьыхэжІыу щІыхэр кьатщтэ хьунущ, ауэ апхуэдэ ахъшэр зыхуэдунэтІынур экономикэм мылъку кьэзыІэжь и Іэнатіэхэщ.

- Социальнэ Іэнатіэм ехьэлІа проект нэхъыщхьэхэм я гугъу кьытхуэщІыфын?

- Хэхаэу кьапщтэмэ, абыхэм ящыщщ сом мелуан 800-м нэблагъэ и уасэу Налышк щауХуэ онкологие диспансерыр, сом мелуан 700 хуэдизу трагъэкІуадэу ящІыну гу-лъынтхуэ хирургиемкІэ центрыр. Мыгувэу спорт комплексыщІэ хьэзыр хьунущ, «Налышк» щынхьэзэ унэмрэ Музыкэмкі Іэ театрымрэ зэрагъэпэщыжьыну, Лъэпкъ музейр реконструкцІэ ящІынущ. ИнвестицІэ программэм апхуэдэу хэтщ метр зэбгъуэзнатІэ 1 мелуан хьу псэупІэ хьэбЛащІэм и инфраструктурэр зэтегъэпсыхьыныр. ІуэщІыкъэмахуэ лъапэ рекреацІэм пыщІа проектхэр щыгъэзэщІэныр. Псори зэхэту 2010 гъэм сом мелади 2,89-рэ, е дызэрыІ илъэсым елыытауэ сом мелуани 10-кІэ нэхъыбэ, кьагъэсэбэпынущ.

Федеральнэ программэ хэхаэм тедгъэкІуэдэн папщІэ сом мелуан 222-рэ кьыштхуэтІыщІыну, республикэм кьыбгъэдэкІыу абы сом мелуан 77,7-рэ щІыдгъужьну, федеральнэ инвестицІэ программэ пыухыкІахэм ящхьэ иткІэ, федеральнэ центрми республикэ бюджетми я ахъшэу сом мелуани 192-рэ кьэдгъэсэбэпыну ди мурадщ. Республикэ программэ хэхаэр гъэзэщІэным сом мелуан 967-рэ, кьуажэм и социальнэ зыужьыныгъэмрэ гъэзгу шынагъэншагъэмрэ ятещІыхьа программэхэм сом мелуани 184-рэ хуХаащ.

- Ди зэІущІэм зыщыхуэзгъэхьэзырым сэ сыхэплъэжащ уэ нэхъ яп1экІэ кьэпсэльхьэмрэ интервьюхэмрэ. Уэ унафэщІу уэзгъыщыт лъапІэрэ Къэбэрдей-Балькъэрым зыкІи нэхъ кІащхьэ щыхьэщыхьам цІыхухэм я псэукІэр егъэфІэкІуэныжьмкІэ мурадхэмрэ тегушхуэныгъэмрэ. Ар уэ уи хьэлым елыта хьэмэ республикэм бгъэдэль зэфІэкІхэр зыхуэдизыр тэмэму зэрыІэпэфІыпІам тещІыхьа?

- Сэ ныкъэрыслытэмкІэ, унафэщІым тегушхуэныгъэ хэпЛу и мурадхэр щимыубзыхуфым и деж абы и лэжьапІэр зэрихьэжьэныкІэ егупсысыпхьэщ. Арыншамэ зыужькІыныгъэ щымыІэу, уи пІэм уиуджьыкъу укъэзэнэкІэ хьуную, дэ апхуэдизэ зэман дилъэкІыр, ди Іэпкъыгъэпхьэр тІэкІу щІэлэмэ хьун хуэдэу. ЩытыкІэм икьуКІэ псынщІэу зехьэжьэ, щІэх-щІэхьыр2 узыпэмыплъа Іуэхуэхэр кьыщыкьуэкІ щыІэщ, абы кьыхьэкІыу властым и лэжьыгъэр гъэхуауэ, зэманым кьигъэувхэм езэгъыу щытпхьэщ.

Иджьпсту тегушхуауэ пльапІэщІэхэр умыубзыхуэмэ, Іэмал имыІэу ящІ укъэнэнущ, республикэм ис цІыхухэм я псэукІэрэ зэфІыхьэу хуежьэнущ. АтІэ сэ апхуэдэ Іуэху кьэзгъэхьу хьуну? Шэч хэльхьам апхуэдэ хуитныныгъэ сызэриІыЛэм, АтІэми сэ си лэжьэкІэр кьызэрызадаІыгъыр зыхьэзыщІэри, Къэбэрдей-Балькъэрым зегъэувыжьыныкІэ зыхуэдэгъувыжьа кьалІанхэр зэзэгъащІ Урысыем и унафэщІхэм - Президентымрэ премьер-министрымрэ - тегушхуэныгъэ яхэлъу ящІыбхуХэм.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

Щ1ы Іуэхум егъэпІейтей

Налышк Абхъаазым и цІэр зезыхьэ утым дыгъуасэ щкеІуэкІащ цІыхушхуэ зыхэта пэкІу. Ар къызэригъэпэщащ адыгэ жыдагъуэ организацэхэм я лэжьыгъэ ЗЗзыгъэУІу советым.

ЗЗІУЩІЭР теухуауэ щытащ «Урысей Федерацэм щІыпІэ самоуправленэ къыщызэгъэпэщыныкІэ псоми яхуэгъэза хабзэхэм я Іуэхукіэ» 2003 гъэм жэпуэгъуэм и 6-м къащта 131-нэ Федеральнэ законым щыубзыхуа Іуэхугъуэхэр ди республикэм зэрыщагъэзащІэм. «Къэбэрдей конгресс» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ **ХьэщІэлІ МуІэзин** пэкІур кьызэІуихри, ятІ псалъэр иритащ адыгэ жылагъуэ организацэхэм я лэжьыгъэр ЗЗзыгъэУІу советым и унафэщІ **Къалмыкъ Жылэбий**.

- Нобэ дыщІыззэхуэсар мыхъумыщІэу дыщІхьэдэну, егъэлёнуэ зыгуэрхэр дгъэзэжьэну аракъым. ДыщІэзэхьыжьа 131-нэ Федеральнэ законыр захуагъэзрэ пэжагъэр хэлъу пхыгъэкІыным хуэфащэ хэкІыпІэ кьыхуэдгъуэтын папщІэщ, - кьыхигъэщащ абы.

Къалмыкъ Жылэбий зэпкърихащ Іуэхум и щытыкІэр зыхуэдэр икІи республикэм и хабзэубзыхуэхэм яІэщІэкІа щыуГъэхэр гъэзэкІуэжьнымкІэ лэжьыпхъэу кьИпытэхэр зэщхьащхьауэ игъэнэІуащ.

Я гупсысэхэр кьаІуатэу пэкІум цІыху куэд кьыщІипсэльащ. Абыхэм ящыщщ жылагъэ организацэхэм я лэжьыгъэр ЗЗзыгъэУІу советым хэт **Шэшэн МуІэед**, кьэрал лэжьакІуэ цІэрыІуэ **Дохьушокъуэ Мусэ**, Аушыджэр кьуажэм и лІыкІуэ, Къэбэрдей-Балькъэрым и цІыхубэ артист **Жылокъуэ Мухьэмэдин** Къэсейхьэблэ (Бахъсэненкэ) кьуажэм щыщ **Ерыжокъуэ Мухьэмэд**, Ислъамей кьуажэм щыщ жылагъуэ лэжьакІуэ **ГъэкІэлІ Юрэ**, нэГъуэщІэрэ.

ЗэІущІэм кьыщеджащ Адыгейм, Краснодар кьалэм щылажьэ Хасэхэм пэкІум хэтхэм кьыхуагъэхьа телеграммэхэм.

Зэхьыхьэм кьыщащтащ КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен, Парламентым и Унафэщі Чеченов Ануар, Урысей Федерацэм и Президентым и полномочнэ лІыкІуэу Урысей Ипщэм щыІэм и Аппаратым Къэбэрдей-Балькъэрымкі э и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ Вербицкий Алексей сымэ Зэрызэхуагъэзэмрэ пэкІум и Унафэмрэ.

АРУАН Алий.

● Дыгъуасэ

Дохьушокъуэ Мусэ и псалъэ Іущ.

Джэданэ Алим Дунейпсо Кубокыр къехь

● Дзюдо

ЩэкІуэгъуэм и 15-м ихуащ дзюдомкІэ дунейпсо кубокыр къахьыным ехьэлІауэ Самоа щекІуэкІа зэхьэзэхуэр. Абы хэтащ спортсмен нэхъ лъэрызехьэ дыдэхэр. УФ-м и щІэр зыхъумэжьм ящыщщ Джэданэ Алим.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балкъэрым щыщ дзюдоистыр щыбэнащ килограмм 66-рэ зи хьэльагъэрэ я гупым икІи ехъулІэныгъэ ин зыІэригъэхьащ. Джэданэм хигъэщІащ спортсмен цІэрыІуэ зыбжанэ. Апхуэдэхэщ, псальэм папщІэ, Новэ Зеландием щыщ Леат Элистер, Австралием и лІыкІуэ Браун Стивен, Канадэм икІа Бенуа Жоэль сымэ. Зэхьэзэхуэм и финалым Алим щефІэкІащ китай дзюдоист Ян Ли икІи Дунейпсо Кубокыр къихьащ.

Джэданэ Алим зэхуэдэхуэм хуигъэхьэзыращ и къуэш нэхъыжь Залым.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Ухуэныгъэхэр ягъэмащІэ

АДЫГЕЙ ***Республикэм и президентым и пресс-Іуэхущ1апІэм къызэритамкІэ, дызэрыт илъэсым кьрифыдзу Адыгейм социальнэ мыхьэнэ зиІэ ухуэныгъэ зиІэ Іуэхущ1апІэу е лажьэу щрагъэжьэнущ.***

ПРЕСС-Іуэхущ1апІэм игъэхьэзыра хьыбарым кьызэрыщІэхэщмкІэ, социальнэ мыхьэнэ зиІэ ухуэныгъэ 21-рэ дызэрыт илъэсым республикэм зэфІигъэкІыну мурад иІащ. Абыхэм сом меларди 2,8-м нэблагъэ хуэдизу текІуэдэнут. Ауэ, кризисым и зэранкІэ, лэжьыгъэхэр ямыгъэмащІэу хъуакъым. Дызэрыт илъэсым ящхьэ объект 21-м щхьэкІэ федеральнэ бюджетым кьыхэкІын хуеяхъшэм процент 29-кІэ кІэрыхуащ. Абы кьыхэкІыу ящхьэхьэныр 6-щ.Ахэр республикэ сабий сымаджэщым и диагностикэ центрыращ, Мейкьуапэ районым и Хьэджэку жылагъуэм щаукъуэдиныр газ бжьамийхэрщ, сабий нэфхэм щхьэкІэ интернатырщ, гигиенэмрэ эпидемиологиемкІэ центрырщ, Адыгейск кьалэ и курыт еджапІэрщ, Адыгэ къэрал университетым и щІэныгъэ библиотекэрщ.

Кавказ щІалэгъуалэ зыгъэпсэхупІэ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Щ1ынатъэм и муфтий Бердыев Исмэхьил фІэкъабыщ Кавказ щ1ыпІэхъэм я щІалэгъуалэ лагерь къызэгъэпэщ1ын хуеиІуэ Урысей Федерацэм и Президент Медведев Дмитриий и Зыхуэгъэзэныгъэм и дзюдоистэ пхыи.***

- УРЫСЕЙ Федерацэм и Президентым Кавказым гулытэ хэха и Зыхуэгъэзэныгъэм щыхуищІащ икІи ар захуагъэу кьызолъытэ.

ЩІалэгъуалэ лагерь Ставрополь краймрэ Къэрэшей-Шэрджэсымрэ илъэс зыбжанэ хьуауэ кьызэрагъэпэщ. Мы илъэсым абы кьыхэтщащ Дагъыстанэр, Къэбэрдей-Балькъэрыр, Ингушыр. Ар Домбей щекІуэкІащ. Апхуэдэ зэхуэщІытыкІэм фІы фІэкІа нэгъуэщІ кьрикІуэныкъым, - жиІащ Бердыев Исмэхьил.

ХЬЭЩІКЪУЕЙ Олег.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** трихащ.

Нартыхур Іуахыж, гуэдзыр трасэ

● Лэскэн куей

Республикэм и куейхэм губгъуэ лэжьыгъэхэр щокІуэкІ. Апхуэдэу Лэскэн куейм нартыхуІ Іухьжьыныжьрэ бжьыхьэсэ лэжьыгъэу кьыхуэнахэмрэ щыІнагъэс, щІымахуэ мэкъумыІэри ягъэхьэзыр.

МЫ ГЪЭМЛЭскэн куейм хадзэкІыр щащІащ гектар 4050-м. Абыхэм тонн 63.500-м нэс кьытрахащ.

Нартыхум псори зэхэту гектар 7059-рэ хуХахати, зы гектарым хуэзэу ику ину центнер 50-м нэблагъэ кьытрахащ.

Бжьыхьэсэм кьыдэкІуэу, нэхъ тегъэІуэу и ящыпсту йогугъу Іэщым щІымахуэ мэкъумылъэр хуэгъэхьэзырыным, силосыр машэхэм зэгъэзгъэным. Мы зэманым ирихьэлІэу гектар 1500-м гуэдз трасащ.

Механизаторхэм зэрыжаІэмкІэ, дунейр уэфІу щытмэ, губгъуэ лэжьыгъэу кьэнар махуэ зыбжанэм зэфІэгъэкІынущ.

Укіым хуэкІуэжьну?

Урысей Федерацэм и Суд Нэхъыщхьэм и пленумым Конституционнэ судым зыхуигъэзащІ щІэнхьэджащІэхэм я судыр уэкІкІэ ящІыну 2010 гъэм щІышылъм и 1-м щегъэжьауэ щІадзэжьну хуит къэзыщІ унафэ кьыщІэгъэуэм и 19-м.

Суд Нэхъыщхьэр зыщІэлъэІу Іуэхугъуэр хэІущІыІу зэрыкъУу, хабзэхэхуэм, хабзэгъэуэр органхэм я лэжьакІуэхэм, политикхэм я Іуэху еплъыкІэр кьаІуатэу щІадзащ. Псальэм папщІэ, Къэрал Думэм и УнафэщІ Грызлов Борис кьельэтэ щІыхум и хуитныныгъэхэр хьэмэнымкІэ Европэпсо конвенцэм и 6-нэ протоколыр (укІкІэ суд щІэнар зымыдэр) пасэІуэу кьащтауэ.

Хуит ящІыркъым

Евросоюзым хэт къэрал 27-м къэрал щІыІэ Іуэхуэмкі э я мишистрэм я зэІущІэ Брюссель щекІуэкІащ.

Абы унафэ кьыщащтамкІэ, Белоруссием и къэрал кьулыкъущІэхэр Евросоюзым и щІыналъэм зэрырамыгъэхьэ унафэм кьыпащащ - абы иджыри кьаруиІэнущ 2010 гъэм и жэпуэгъуэ хьухУ.

Белоруссием и Президент Лукашенкэ Александр нэхъапэІуэкІэ абыхэм хуит ящІыжьауэ щытащ Европэм кІуэну. Апхуэдэ хуитныныгъэ нобэр кьыздэсым зимыІэ белорус кьулыкъущІэхэм я унэцІэхэр мы зэм къраІуакъым.

США мэжэщІалІэ

США-м мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министерствэм хьыбар кьызэритамкІэ, я къэралым нэхъ щымыжьалІэр зи закъуэу псэупэрэщ, испаньбзэкІ псалъэхэм, зи фэ фІыщІэ щІыхуэм я унаГъэхэращ.

КьызэрабжамкІэ, США-м и унагъуэ мелуан 17 (ар щІыху мелуан 49-рэ хуэдизу мэхъу) 2008 гъэм мэжэщІалІэм зэщІыбыдащ. А бжьыгъэхэм хуэдэу ин иужьрей илъэс 13-м къэралым иАкъым.

Зи закъуэу псэу анэхэм я процент 37,2-р, адэхэм - 27,6-р, испаньбзэкІэ псалъэхэм я процент 26,9-р, зи фэ фІыщІэ щІыхуэм я процент 25,7-р унагъуэ мэжэщІалІэхэм я бжьыгъэм хиубыдащ. Апхуэдэхэр щынэхьыбэщ Миссисипи, Техас, Арканзас, Джорджия, Нью-Мексикэ, Оклахомэ, Миссури, Канзас штатхэм. Сабий мэжэщІалІэу США-м щыпсэуми я бжьыгъэм хэхъуащ: 1998 гъэм ахэр мин 716-рэ хьууэ щытамэ, 2008 гъэм зы мелуанрэ мини 100-м щІигъащ.

Щхьэхьри ящэху

Китайм и полицэм Іуэхущ1апІэу ПУ зэхэущІащ, пальмэм и дагъэм щхьэхъ куэл хэлъу къызэрыщІагъэкІым къыхэкІыу.

Абыхэм языр Гуандун провинцэм щылажьэрт, биоэнергетикэм и технологием елэжьу ягъэлъагъуэр. Абы махуэ кьэс пуду ищІрт щхьэхъ зыхэдь дагъэм хуэдэу тонни 10-м нэс. ЕрыскьыхэкІ пыдзахуэхэм кьыхаху дагъэр и теплъэкІи и мэкІи къызэрыгъэкІым кьыщхьэщыкІтэкъым, ауэ щхьэхъ пкьыгъуэ куэдкІэ гъэнщІат. Ар нэхъыбэу щхапІэхэм, ефапІэхэм ящэхурт, зэрынхъ пудым щыгуфІыкІыу. Апхуэдэ щІыкІкІэ, махуэ кьэс юань 500 хуэдизу (доллар 75-рэ) кьыдагъахуэрт.

НОБЭ

♦ Латвие Республикэм и лъэпкъ гуфІэгъуэщ - 1918 гъэм къэрал щхьэхуит хъуащ.

♦ ЩэкІуэгъуэм и 18 - 19-хэм Стокгольм (Швеце) Урысей-Евросоюз саммитыр щекІуэкІынущ.

♦ ЩэкІуэгъуэм и 18 - 21-хэм Найроби (Кение) щызэхэтынущ Жор Плъыжьымрэ Мазэ нэхъыщхьэр Урысыем и Федерацэм и общественэхэм я 17-нэ Асамблее нэхъыщхьэр.

♦ ЩэкІуэгъуэм и 18 - 23-хэм Рим (Италие) щекІуэкІынущ ООН-м сэрыскъыщхьэмрэ мэкъумэш хозяйствэмкІэ и кьудамэм и 36-нэ сессиер.

♦ ЩэкІуэгъуэм и 18 - 22-хэм Лион, Франджым и President Саркози Николя и унафэ щІэту, щекІуэкІынущ хъэрычэтыщІэ Іуэхуэхэм зэпІэзэрыту зыужьыным щыхэпльэну 2-нэ зэІущІэ.

♦ 1866 гъэм Къэбэрдейм мэкъумэщІэхэр пщылЛыпІэм щрагъэкІащ.

♦ **Дыгъэр кьыщІэкІащ сыхьэти 7-рэ дакьикьи 3-м, кьухьэжьинущ сыхьэт 16-рэ дакьикьэ 40-м.**

♦ **Махуэм и кІыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакьикьэ 37-рэ.**

ПІалъэхэр зыхъумэжьыгъэр **ГЪУЩІО Зарифи.**

Адэкіэ яукъуэдий

● ЩІэ

Гъэзгухэр егъэфІэкІуэным хуамурадам кризисым зэхьэхЛыпІэхэр хилъхьами, КъБР-м ТранспортымкІэ, связымрэ гъэзгу хозяйствэмкІэ и министерствэм зригъэхъулІэну зыпэпльэхэр гъэзэщІэным и къару псори ирехьэлІэ.

ГЪЭМ ЩЫЦУ кьонэжьа зэманым кьриубыдэу гъэзгуу километр 201-рэ, лъэмыжхэм тель метр зэкІэлыхьауэ 180-рэ, муниципальнэ гъэзгу метр зэбгъэзнатІэ мини 112-рэ ятІыну я мурадщ. Федеральнэ, республикэ бюджетхэм кьахэкІыу а Іуэхум сом зы мелардрэ мелуани 150-рэ хуХахащ.

«Урысейм и транспорт Іэнатіэм зэрызнужьынур» федеральнэ программэ хэхам ипкъ иткІэ, «Кавказ» автомобиль гъэзгум кьедзауэ Лэскэн Етіуанэ - Ерокъуэ - Лскэн Ипщэ - Ташлы-Тала жылагъуэхэр, Хьазнидон щІыпІэр зэпыщІэу километр 43,5-м лэжьыгъэр щызэфІагъэкІащ. КъБР-м и Президентым и пщэрылькІэ программэм хагъэхьа Бабугент - Безенги бгылъэ гъэзгур зэгъэзэпэщыжьыри щэкІуэгъуэ мазэм яухьнущ.

Мы гъэм ятынущ километр 18-м нэблагъэ зи кІыхьагъ участкэхэр. «Урысей Ипщэ» ФЦП-м щызэпхьыжьауэ тетщ. Хьазнидон щІыпІэр зэпыщІэу километр 43,5-м лэжьыгъэр щызэфІагъэкІащ. КъБР-м и Президентым и пщэрылькІэ программэм хагъэхьа Бабугент - Безенги бгылъэ гъэзгур зэгъэзэпэщыжьыри щэкІуэгъуэ мазэм яухьнущ.

ЩІыналъэ, муниципальнэ гъэзгухэр зэгъэзэпэщыжьыным республикэ бюджетым мылъку зыхьухЛх программэм ипкъ иткІэ, Аруан, Дзэлыкъуэ, Бахьсэн, Шэджэм, Прохладнэ, Тэрч районхэм я жылагъуэхэм километр 47-рэ щатынущ. Апхуэдэу а программэмкІэ псыдзэм зэтрикъута Нарткъалэ - Уэзрэдж - Хьэтуей автомобиль гъэзгухэр зэрагъэпэщыжьынущ, нэгъуэщІ щІыпІэу 43-рэ зэрагъэзэхуэжьынущ.

БИЩІО Майе.

Хьэщ1апІэ уущІэмэ, къыпхуащІ уи унафэщ.

КъыдэкІыжьащ ГЪУЩІО Зарифи.

Пэщыгъэ Іуэхуэхэр

Ухуэныгъэхэр ягъэмащІэ 1

Кавказ щІалэгъуалэ зыгъэпсэхупІэ 1

Нартыхур Іуахыж, гуэдзыр трасэ 1

Укіым хуэкІуэжьну? 2

США мэжэщІалІэ 2

Хьэщ1апІэ уущІэмэ, къыпхуащІ уи унафэщ. 2

Адэкіэ яукъуэдий 3

«Адыгэ псалъэр» къыфІэрыхьэну фыхуеймэ 3

Ди щІэдзыкІакІуэ лъапІэхэ! 3

Фигу кьыцогъэкІыж 2010 гъэм и яп1э итІэс нэкьуэм кьыфІэрыхьэну газетхэм, журналхэм Іэ ледзынр зэрекІуэкІр. 3

ИтІэс нэкьуэм ди газетым и уасэщ сом 356-рэ кІэлпІейкІи 10-рэ. 3

«Адыгэ псалъэм» Іэ щылевдзэ хъунущ республикэм и пощІ Іуэхущ1апІэ пхми. 3

Ди индексыр 51531

IэнатIэщIэхэр къызэгъэпэщынымкIэ лэжьыгъэхэр къэдгъэтIэсхъэну ди мурадкъым

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.)

Ауэ уэ кьыззэпта упщIэм и жэуапыр нэгъэсауэ Iупщ хъунукъым псэуIэр егъэфIэкIуэныжмкIэ сиIэ мурадхэм я хэмкIыпIэ нэхышхэу щытыж - ди цIыхухэм я зэфIэкIымрэ егупынигъэмрэ - я гупсу сымыщIмэ. Ди льэпкъхэм тхыдэ, щэнхабзэ хьугъуэфIыгъ, лIэщIыгъуэкIэрэ зэгранъэ ябгъэ хабзэхэр яIэщ. Аxэрщ зэгъуэгъуэфIу зэдзэгъуныим, зэрыгъэжьэным, ныбжькIэгъуГэм хуэпэжу щытыним, губзыгъагъэм, гуэзвэгъуэм и деж лIыгъэ зыхэзгъэльпэм ятещIыхэм хьэлым и льабжьэр. Сэ шэч кьытесхьэркъым: Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхухэм я зэфIэкIым и инагъыр кьыпхуэмылытэным хуэдизщ.

- Ауэдэу щыт пэтми, прессэм, псом хуэмыдэу цIыхубз электрон хьыбарегъашIэ Iэнатlхэм, зэрымыз хьыбрадзэ лъэпкъ зэхуэцытыкIэхэр дагъэнэщу кьызэрамылытэм теухуа хьыбарэр. Мы щIыналъэм игъашIэ льандэрэ ис льэпкъхэм языхэзым щыщхэм жаIэ абыхэм я хуитынигъэхэр кьызэрыззэпаудэр. Сыт ар кьызыхкIыр?

- АIуэу мыщхьэпэр кьызыхэкI щхьэусыгъ уэхэр щы мэхъу. Япрауэ, властыр зыIыщIэкIа цIыху гуп щыIщ. Абыхэм республикэ бюджетыр езыхэм я бохъшхэм зэрыддIэбэм хуэдэу кьагъэсэбэпу ильэс хуэздIэ екIуэкIаш. Апхуэдэ цIыхухэм зэманым кьрагъэгъэззэжыну нобэми хущIокьу икIи абы папщIэ сыт хуэдэ икIагъэри кьагъэсэбэп. Апхуэдэхэм кьакьуоуэ депутат тхылъым зыкъуэзыгъапщIкIу цIыху щхьэхуэр. Республикэм зэпIэзэрытынымрэ зэрыщIэм абыхэм я фейдэ хэлъкьым, сыту жыпIэмэ депутатым и хутынитIэхэр щамыIэжым и дежь езыхэм зэхащIыхь псомкIи законыр кьапэуэрынкIэ хъунущ.

ЕтIуанэу, совет льэхъэнэм и идеологиер дадзэжу , цIыхухэр пльапIэ пыухыкIаxэр ямыIэжу кьыщIына 90 гъэхэм зи балигъ хьугъуэр техуа щIалэхэр щIыIэщ. Абыхэм я зэхэщIыкIыр зэтеуваш щIыIэщ. Абыхэм я зэхэщIыкIыр зэтеуваш кьэралым и хабзэхэр щекуэкэ, псэукIэр щIыззэIыхьа, кьулейхэм я мылькур щыбгэгъуэ, кьулейсызхэр зэрэфIэкIынщэу кьыщына лъэхъэнэм икIи щIэныгъэ зэмэм зымыгъуэта щалэгъуаэр езыхэм я лъэныкъуэ я ящыIэ папщIэ щIыIку бзитI-щхьитIхэм яхуэзэфIэкI кьагъэнакьым. Абыхэм зи щIалэгъуэхэм я щхьэм ираугъхьар губзыгъагъэркъым, гуапагъэркъым, мыкIуэдыжьым фIыгъуэркъым, атIэ ежьжьыщIэ, гурыщхъуэщу щытыныр щ, тэмакIэкIэщIагъэ, ауэдэ «егъэджакIуэхэм» я хьым ихуа щалэхэм нобэми кьагурыIуэркъым щынагъуэу щытIуэхуэхэр дзгъэкIынымкIэ Iэмэпсымэу кьыззэрагъэсэбэпыр.

Ещанэу, Кавказ щIыпIэр геополитикэ тепщэныгъэм хущIэкъуэ кьэралэзымылIэужьыгъуэхэм я жьауэм щIагъэувыну зыхуущIэкъуэ щIыпIэщ. Апхуэдэ кьэралхэм я тIасхьэщIэм Iэнатlхэм я ерыскъыкIэ щыIэныгъэ, кьалэжьхэр папщIэ ди щIыналъэм щрагъэкIуэжI лэжьыгъэр щIагъэхуабжьэ, нэхъ кьеззэгъэуу кьыщалытэм и деж.

ИщхьэкIэ кьыщыгъэльэгъуа а Iуэху псори лъабжьэ хуохьу гъащIэм щIагъуэу хэзымыщIыкIу щыхуэ республикэм и льэпкъхэм я зэхуэщытынымкIэ мытэмэму кьыщызыгъэхьу хьыбарыр.

Сэ зэчь кьытесмыхьажьэ жьысIэфынщ: лъабжьэ льэпкъ иIэжьым иKIи иIэнукъым Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу льэпкъхэм языхэзым лей кьытехьэу жаIэн папщIэ, Жылагъуэ гъащIэм пыщIауэ унигу щIэныкъуэ энкIэ хьуну дзтхэнэ зы Iуэхури зауэным тетIу юридическэ Iэмалхэмкlэ дзгъэжIын хуейщ - нэгъэсауэ хэкIыпIэ щыIэныгъэ, щIэныгъэ хьунукъым. Ди ехьулIэныгъэхэри нобэ кьыкъуэкI гугъуехьэхэри зэхуэдэу йоуалэ КЬБР-м и щIыналъэм щыпсэу дэтхэнэ льэпкъмри.

ЛIэщIыгъэ Iэджэ льандэрэ ди льэпкъхэр гуфIэгъуэми гуаузми зэгъуэсу зэдопсэу, дэ ди кьуэпIсэр зэ хжьыжьпIэ имыIэу зэпыщIащ, ди щIалэгъуалэр зэрэошэ, зэщIыгъуу мэпсуэу. Апхуэдэ зэпыщIныгъэ хэр кьыззэпаудыну хущIокьуэхэм напи акьыли яIэкьым.

- Абы и лъэныкъуэкIэ цIыхубз хьыбарегъашIэ Iэнатlхэм ящыхьуэмыварэзы Iуэхуэхэр щыIэ?

- Сахуэмыарэзыуэ жьысIэнкъым, ауэ си гум кьоуэ дохутырэм яхуэтъэзауэ «зэранигъэ кьыыумыхь» жьхуаIэ псалъэхэр языныкъуэ журналистхэм я щхьэ зэрыхуамыкьыр. Абыхэм нэгъэсауэ Iуэхум зэрыхамыщIыкIым, жаIэм гупсысэщхуэ зэрыхэмыльым, пэжым и льабжьэр хьакуэтэжым и пIэкIэ зыхуеймIэ зэрыгъашIэкIым кьегъэльагъуэ зэрэ я IэщIагъэм зэрыхуэмышэрыуэр.

Тэмэму зыгъурыбгъуэ: абыхэм жаIэхэр си щхьэкIэ сэ си закъуэ кьыхсуэпнут, сэ апхуэдэу псынщIэу хэльадэх зи сащыщкъым икIи пщымрэ пэжымрэ зыхызэсгъэкIыф. Ауэ печатым и кьарур кьигъэсэбэпурэ, ди дежь щылэжьэну хьэзыр инвесторхэм, ди щIыналъэм зыщагъэпсэ хуну, зыщагъэхужьну зи мурадхэм ди республикэм теухуа хьыбар нэпцIэр зэхъезыгъэх цIыху зэрыщIэр си жагъуэ мэхъу.

Сэ фIыуэ кьызгуроIуэ республикэр кьаз зэрыщIыхьунур: абы иль псэуIэр - улахуэр зых уэзгизыр, мэцишу Iуэхутхьэзэхэм я фIагъыр, нэхъыжьхэр пенсэкIэ кьызэрызэрагъэпэщыр зыхуэдэр арауэ зэрыщытыр. Ауэ цIыхухэм я псэуIэр едгъэфIэжуэн папщIэ, ди экономикэм зедмыгъэужьу хъунукъым, абыахъшэхуэ текIуэдэнущи, ягуэр я щхьэрэ зэтеIу, мышынэжу кьыддзлэжьэн инвесторхэм дахуейщ. Мы Iуэхум дэ кьарууэ диIэр идохьэлIэ. А Iэнатlэм екъулIэныгъэ нэрылагъуэхэр кьызэрызыщытхъар кьэпльытэмэ, уи жагъуэ мыхьупIэ ильэкьым хьэлэлу зи Iэнатlэм бгъэдэмыт журналист щхьэхуэхэм Кавказ Ищхьэрэ псор зы республикэу зэрызэгъэмытыр, инвестицIэхэр кьызэщIагъэIуэныжмкIэ Iэмалыфlхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и властхэм кьызэрызэгъагъэпэщыр, ди республикэр хьэлэбэлыкъэр щекIуэжI щIыналъэу зэрыщIымытыр, ди деж зэи льыгъажьэ кьызэрыщIдмысгъэхьунур кьагурыIуэну зэрыхуэмейр. Дауи, цIыхубз хьыбарегъашIэ Iэнатlэхэм я пщIэр кьаIэтын папщIэ гушыIэ нэпцIэхэр кьагъэсэбэп икIи цIыхухэм ятеIэ гъэщIэгъуэн кьащIыхьуну кьалыытэ хьыбар «кIэрисхьаxэр» ягъэIу, ау я дзтхэнэ дэхутырми кьыбжиIэфынущ шхын «кIэрисхьар» сэбэпу зэрыщIымытыр.

- Иужь ильэсхэм спорт зэхьэзэхуэ ин куэд Къэбэрдей-Балъкъэрым зэрыщрагъэкIуэкIыр республикэм и щIэфIыкIэ гъэIуным щыщIыхьэу ара?

- Шэч хэмыльу, ари хэбдз хъунукъым: ди деж Урысейм и щIыналъэхэм, дунеймрэ щIыкIэ кьэралхэм кьикIыу спорт смен щIэрыIуэхэр, цIыхубз хьэщIагъэщIыгъэ Iэнатlэу дунеймрэ щынэжьи ин дыдэхэм я лIыкIуэхэр кьокIуэ. Абыхэм Iэмал ягъуэт Къэбэрдей-Балъкъэрым зэхъуэжIныгъэ хьарзынэхэр зэрыщIекIуэжIыр езыхэм я нэкIэ зрагъэльэгъэнкIэ. Апхуэдэу щIыкIэ щIэныгъэ зэмэм щалэгъуалэр зыдэплъейхэм я псальэм мыхьэнэшхуэ иIэщ. Ауэ си дежкIэ абы нэхърэ нэхъ мыхьэнэшхуэ иIэщ щалэгъуалэр узыншэу кьагъэтэджынымрэ, спортым хэшэныкъо, ресурслIкэм щыIэщ щыта спорт хабзэ ящыIэзэджкэр зэтегъэувэжынымрэ гъэбзагъэунымрэ. Ди сабийхэр кIуэуэ щIадзащ зи бжьыгъэм зэпымыуэу я кьхъуэ спорт секцэхэм. Спорт комплексхэр, спортым зыщыкъагъасэ губгъуэхэр ирагъэфIакIуэ, щIэуэ яуэх. Дэ дрогушхуэ ди хэкуэгъу щалэхэр Олимп джэгуэхэм, дунеймпсо, европэ зэхьэзэхуэхэм зэрыщытекIуэм, абыхэм кьадэкIуэу сэ сыкъуейщи ди щалэгъуалэм кьарурэ акьылыщхуэхэр зэрэIэм дригушхэмкIэ лъабжьэ дгъуэтынущ.

КьыхэзгъэщIну сыхуейт щIэныгъэлIхэм я урысейпсо, дунеймпсо зэхуэсу республикэм щрагъэкIуэкIхэм я бжьыгъэр нэхъыбэ зэрыхьэр, Урысейм щыщ щIалэхэр я зэфIэкIыкIэ щIэныгъэ хьунукъым. ДиехьулIэныгъэхэри нобэ кьыкъуэкI гугъуехьэхэри зэхуэдэу йоуалэ КЬБР-м и щIыналъэм щыпсэу дэтхэнэ льэпкъми.

ЛIэщIыгъэ Iэджэ льандэрэ ди льэпкъхэр гуфIэгъуэми гуаузми зэгъуэсу зэдопсэу, дэ ди кьуэпIсэр зэ хжьыжьпIэ имыIэу зэпыщIащ, ди щIалэгъуалэр зэрошэ, зэщIыгъуу мэпсуэу. Апхуэдэ зэпыщIныгъэ хэр кьыззэпаудыну хущIокьуэхэм напи акьыли яIэкьым.

- Абы и лъэныкъуэкIэ цIыхубз хьыбарегъашIэ Iэнатlэхэм ящыхьуэмыварэзы Iуэхуэхэр щыIэ?

- Сахуэмыарэзыуэ жьысIэнкъым, ауэ си гум кьоуэ дохутырэм яхуэтъэзауэ зэранигъэ кьыыумыхь жьхуаIэ псальэхэр язныкъуэ журналистхэм я щхьэ зэрыхуамыкьыр. Абыхэм нэгъэсауэ Iуэхум зэрыхамыщIыкIым, жаIэм гупсысэщхуэ зэрыхэмыльым, пэжым и льабжьэр кьахутэжым и пIэкIэ зыхуеймIэ зэрыгъашIэкIым кьегъэльагъуэ зэрэ я IэщIагъэм зэрыхуэмышэрыуэр.

Тэмэму зыгъурыбгъуэ: абыхэм жаIэхэр си щхьэкIэ сэ си закъуэ кьыхсуэпнут, сэ апхуэдэу псынщIэу хэльадэх зи сащыщкъым икIи пщымрэ пэжымрэ зыхызэсгъэкIыф. Ауэ печатым и кьарур кьигъэсэбэпурэ, ди деж щылэжьэну хьэзыр инвесторхэм, ди щIыналъэм зыщагъэпсэ хуну, зыщагъэхужьну зи мурадхэм ди республикэм теухуа хьыбар нэпцIэр зэхъезыгъэх цIыху зэрыщIэр си жагъуэ мэхъу.

Сэ фIыуэ кьызгуроIуэ республикэр кьаз зэрыщIыхьунур: абы иль псэуIэр - улахуэр зых уэзгизыр, мэцишу Iуэхутхьэзэхэм я фIагъыр, нэхъыжьхэр пенсэкIэ кьызэрызэрагъэпэщыр зыхуэдэр арауэ зэрыщытыр. Ауэ цIыхухэм я псэуIэр едгъэфIэжуэн папщIэ, ди экономикэм зедмыгъэужьу хъунукъым, абы ахъшэхуэ текIуэдэнущи, ягуэр я щхьэрэ зэтеIу, мышынэжу кьыддзлэжьэн инвесторхэм дахуейщ. Мы Iуэхум дэ кьарууэ диIэр идохьэлIэ. А Iэнатlэм екъулIэныгъэ нэрылагъуэхэр кьызэрызыщытхъар кьэпльытэмэ, уи жагъуэ мыхьупIэ ильэкьым хьэлэлу зи Iэнатlэм бгъэдэмыт журналист щхьэхуэхэм Кавказ Ищхьэрэ псор зы республикэу зэрызэгъэмытыр, инвестицIэхэр кьызэщIагъэIуэныжмкIэ Iэмалыфlхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и властхэм кьызэрызэгъагъэпэщыр, ди республикэр хьэлэбэлыкъэр щекIуэжI щIыналъэу зэрыщIымытыр, ди деж зэи льыгъажьэ кьызэрыщIдмысгъэхьунур кьагурыIуэну зэрыхуэмейр. Дауи, цIыхубз хьыбарегъашIэ Iэнатlэхэм я пщIэр кьаIэтын папщIэ гушыIэ нэпцIэхэр кьагъэсэбэп икIи цIыхухэм я гъэщIэгъуэн кьащIыхьуну кьалыытэ хьыбар «кIэрисхьаxэр» ягъэIу, ау я дзтхэнэ дэхутырми кьыбжиIэфынущ шхын «кIэрисхьар» сэбэпу зэрыщIымытыр.

- Иужь ильэсхэм спорт зэхьэзэхуэ ин куэд Къэбэрдей-Балъкъэрым зэрыщрагъэкIуэкIыр республикэм и щIэфIыкIэ гъэIуным щыщIыхьэу ара?

- Абы жэуап естын папщIэ, фигу кьызэгъэкIыжынщ бюджет мылькур кьызэзгъэпэщу предприят зэхэ кьыдыщIэу, мэкъумэшщIэхэм я продукцIэр яхуэмышэу щыщыта 90 гъэхэм дызыхэта экономикэ щытыкIэр. Абы щыгъуэ зэхащIыкIа лъэкIыщIэр ямыту, нэгъэщIэ зэкIэлъыкIуагъэ куэди щыIэу екIуэкIыр т. Фадэхэ кIэр щэным и щIыналъэ кьэзэгъэкIэр зэрыщIэкIыр - ар кьызэрыгъэжI Iуэхуэ, цIыхум нэхъыфIэр щыщIэздгъэпэщынымрэ щалэгъуалэм я продукцIэр яхуэмышэу щыщыта 90 гъэхэм дызыхэта экономикэ щытыкIэр. Абы щыгъуэ зэхащIыкIа лъэкIыщIэр ямыту, нэгъэщIэ зэкIэлъыкIуагъэ куэди щыIэу екIуэкIыр т. Фадэхэ кIэр щэным и щIыналъэ кьэзэгъэкIэр зэрыщIэкIыр - ар кьызэрыгъэжI Iуэхуэ, цIыхум нэхъыфIэр щыщIэздгъэпэщынымрэ щалэгъуалэм я продукцIэр яхуэмышэу щыщыта 90 гъэхэм дызыхэта экономикэ щытыкIэр. Абы щыгъуэ зэхащIыкIа лъэкIыщIэр ямыту, нэгъэщIэ зэкIэлъыкIуагъэ кьэзэгъэкIэр зэрыщIэкIыр - ар кьызэрыгъэжI Iуэхуэ, цIыхум нэхъыфIэр щыщIэздгъэпэщынымрэ щалэгъуалэм я продукцIэр яхуэмышэу щыщыта 90 гъэхэм дызыхэта экономикэ щытыкIэр. Абы щыгъуэ зэхащIыкIа лъэкIыщIэр ямыту, нэгъэщIэ зэкIэлъыкIуагъэ куэди щыIэу екIуэкIыр т. Фадэхэ кIэр щэным и щIыналъэ кьэзэгъэкIэр зэрыщIэкIыр - ар кьызэрыгъэжI Iуэхуэ, цIыхум нэхъыфIэр щыщIэздгъэпэщынымрэ щалэгъуалэм я продукцIэр яхуэмышэу щыщыта 90 гъэхэм дызыхэта экономикэ щытыкIэр. Абы щыгъуэ зэхащIыкIа лъэкIыщIэр ямыту, нэгъэщIэ зэкIэлъыкIуагъэ

**«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпсэун папщIэ цIыхур нэхъ мащIэ дыдэу зыхуей ахъшэм и Iуэхукlэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 4 статьям зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуау

НАЛЫК

Ди къалащхьэмрэ къалэдэсхэмрэ ятеухуа напэкIуэцI

2009 ГЪЭ

●Ди зэпыщIэныгъэхэр

Илъэс 6000 ирокъу

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ цыху гупышхуэ нджыблагъэ Тыркум и къалэ Къайсэр щыхьэщIащ. А къалэм и Iэтащхьэ Озхасекли Мухьэмэт ирипъэбIагъашIэ ахэр, ди къалащхьэм къуэщ ищIа Къайсэр зэраухуэрэ илъэс мини 6 зэрыхьум теухуа гуфIэгъуэ дауэдащIэжм хигъэпIэну.

КъАЙСЭР КIуА гупым хэтащ Нашык къалэ администрацIэм и Iэтащхьэм и къуэдзэ Тюбеев Хьызыр, щыпIэ самоуправленэмкIэ Налшык къалэ советым и унафэщIым и къудзэ Нэзрэн Владимир, Налшык къалэ администрацIэм и дэпIэнкъуэгъу Хьэмыкъуэ Мухьэмэд, «Спецавтотранс» МУП-м и унафэщI Хьэжу Залым, Къайсэр къаназм и лIыкIэу Налшык щыIэ Апшев Аслъэн, Прокуратурэм къаназм и администрацIэм и Iэтащхьэ Пар хэменкэ Юлие, «Жьэкуэ» Iэфыкl щащI фабрикэм и унафэщI Жьэкlэмыхьу Аслъэн сымэ. Абыхъэм Озхасекли тыгъэ хуащIащ сурэтыщI Мартгьущ Анатолэ ищIа «Гуэл цыхьантIэхэр», ди щыIналъэ гъуэзджэм и Iэщ1агъэлI зыбжанэм я художественнэ Iэдакъэщ1экI зэкуэмыдзэхэр. Къайсэр и тхьэмадэм гуапэ щыхъуащ апхуэдэ гулъытэр икIи фIыщIэ ин ищIащ. Апхуэдэу абы псалъэ дахэ куэд хужиIащ ди республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен, Налшыкрэ Къайсэррэ яку дэлъ зэпыщIэныгъэхэр нэхьри зэрефIакIуэм абы и фIыгъэ зэрыхэлIэр кIыхьрэщу.

Къуэш зэрыщIа къалэхэм я зэпыщIэныгъэхэр нэхъ быдзэк хьун пащIэ, лIыхьыкъуэкIэр зэгурыIуащ Къайсэр къалэм и лIыкIэкIуэкIэр щыIэжьхэм Iуэкуэ1апIэ щхьэхуэ зэманкIэ. Iуэкуэ1апIэ щхьэхуэ зэманкIэ Налшык къыщыхьэхьэ, къалэм и зыужьыныгъэм хэлъхьэнкIыжыгъ.

Къуэш зэрыщIа къалэхэм я зэпыщIэныгъэхэр нэхъ быдзэк хьун пащIэ, лIыхьыкъуэкIэр зэгурыIуащ Къайсэр къалэм и лIыкIэкIуэкIэр щыIэжьхэм Iуэкуэ1апIэ щхьэхуэ зэманкIэ. Iуэкуэ1апIэ щхьэхуэ зэманкIэ Налшык къыщыхьэхьэ, Къабардино-Балъкъэрым и къалэ щхьэхуэ Нальчик щыIэ Iуэкуэ1апIэ щхьэхуэ зэманкIэ Налшык

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Адыгэбзэм екъэлIа гулытсыгъэхэр

● Псалъэмакъым къыпыфщэ

Адыгабзэр хъумэнымрэ егъэфIэкIуэнымрэ екъэлIа псалъэмакъыр кудэщ икIи зэмылIауэкьыгъуэщ, узыхуашэ гупсысгъэхэри мащIэкъым. А псалъэмакъэм нэхъыщхьэу Iуэхугъуитl къахонэIуки.

ЗыР - НОБЭРЕЙ адыгэр и анэдэлъхубзэм эрэыхущыт, хуиущ пщIэр зыхуэдэр, щIалэгъуалэр и анэдэлъхубзэм щIэпIыкIынырэ, нэхъыбащIэм адыгабзэ Iуэрыпльхьэмыхьыр арщ.

ЕтIуанэр - адыгабзэр нобэ зэрыт щыIыкIырэ. Абы и псалъэхэм я къулеягъыр зыхуэдэм, а къулеягъэр зыкIэгъэзэщыным екъэлIа Iуэхугъуэрщ.

Бзэм и къулеигъэм теухуауэ. Адыгабзэр пасэм къулейсизауэ пхужыIэнукъым. А зэманым адыгэр гъащIэм зыщыхуеину, зыщыхуэзэ Iуэхугъуэ зэрыгъэ зэныр бзэмкIэ къызэпригъэзэщыжьыфырт. Ауэ гъащIэр и пIэм иткъым, ар кIуэтэжу, щIэнигъэм зэгужьыкIу бзэм мыхьэнэщхьэр кьыхоха. А мыхьэнэщIэхэр къэзыгъэльагъуэ псалъэхэм, тхыбзэ зимыIа адрей бзэхэми хуэдэу, адыгабзэм хуэнэсыжауэ щытыр псалъэхэр а мыхьэнэщIэр кьыхуэзыхьам и бзэм кьэрхри, а кьиззэрыхуахьа дыдэм тету бзэм и бзэм имгъэхьэн хуейиу зыкьуфдэ. Ар мыхьэнэщIэхэм ди гъащIэм кьыхаха апхуэдэ псалъэщIэхэм екъэлIауэ, ауэ щыIэщ адыгабзэм нэхъапэм хэтауэ, нобэ щыIэкIэ мыхьэнэщIэхэм езэгъ псалъэхэу дахэ-дахэу кьамыгъэсабэныжхэр. Мис апхуэдэ псалъэжьхэр кьэгъэщIэрэщIэжьмыи и тельхъэхэми и бийжьми уахуоз. Адыгэм Iащ Iэнуж хуэдэ хъуа псалъэхэр бзэм кьыхэгъэхьэными и тельхъэхэм кьалъытэ я IащIэхужьа а псалъэхэр кьыдэхьажьмыи анэдэлъхубзэр кьигъэберычтыжьыну.

Апхуэдэ псалъэхэр зымыдэзэм къаГъэув ахэр кьыщIэпльыхуэжьмы щымыIэу, абыхэм я пIэжьэ кьыхэпалIэжьмэ кьрахауэ нобэ къэдгъэсэбэпхэм кьытенэжьпхъэу, иужьрей зэманым псом ятэу абыхэм фIэгъэнапIэ ящIыр мазэщIэхэр адыгабзэкIэ тхыныр кьыдахьжьыну иужь зэритыщ (псалъэм папщIэ, «Адыгэ псалъэ» газетым ахэр адыгабзэкIэ итхыу кьыдэзыщIидзэр Iуапэ ящIыхуакъым). Апхуэдэуи ахэр хуейщ адыгабзэкIэ итх мазэщIэр кьэрыкI мыхьэнэкIэ мытэмэм хуэдэу кьыщIрагъэдэныну икIи абы щыхьэкIэ кьагупсысыжу гурыIуэгъэхьем. Къэтщэнти мазэщIэхэм ящIыщ зым: «мэкъуауэгъуэм» ехьэлIауэ я язынымыхуэкIэм мыпхуэдэу зэрарызэрыуэдийр: сыт щIэмэкьуауэгъуэр? - мэкъу а мазэм кьрийбыдэ зэманым и мызакьуэу, нэгъуущI зэманкэми уеуэ хьунущ. Пэжщ, хьунущ, ауэ мэкъу а мазэм кьыдэхьуэ, а мазэр икIа нэужьи, ауэ апхуэдэ мэкъуауэкIэм щIымыдзэ щIыкIэ мыпхуэдэу егупсысыпхъэкъэ: ди пIэтам итя нэхъыжьыфIхэу гъэм и а зэманпхъыкIам мэкъуауэгъуэ мазэ фIэщIащэм мэкъуауэнам Iаджэкlэ нэхъыкIэ хащIыкIыну ламрэ, нукъэ «мэкъуауэгъуэм» пощIэу вауэ нобэ езауэхэм нэхъро? Ди нэхъыжьхэм илъэс кудкIэ я гъэзэныхэгъэ зэманым ирихьалIэу удзыр, дыгъэпсIкIи гъэкIи ирикъуауэ, зэрыкIынум хуэдизу зэрыкIыр, и фIыгъуэ дыдэ зэрыхъэр, нэхъ пасэу пыбгущIэмэ, кIынкIэ иримыкIуэ удзым кьытрикIынур зэрынэхъ мащIэр. ЕбгъэкIасауэмэ, гъужьи щIэзыдза удзым мэкъуфI кьытекIынутэкъым - ар и дыгъэлагъкIи и кьэуаткIи кудкIэ нэхъкIынут. АтIэ а щыхьэгъуэгъуэ гъэмэным, сабиим Iуфытльхьэжьыным хуэмылажьэу, зэран хуэхьуу. «Дыхуейкъым, цIыхуэм кьащтэжьыну, яхуэзгъэщIэжьынуэкъым, бзэм хэззгъэжьынкъым» - аращ абыхэм я жуапэр.

Ди псалъэ хъарзынэхэр апхуэдэуэрэ хэдгъэкIуэдыкIмэ, бзэм и кIуэри и кьэуатри щIэкIынурэ, ар кьаруунШэ дыдэ хъунущ. АтIэ зи бзэзр кьаруунШэ, куцIынШэ хьулъэпкъым, лъэпкъ узынШэу, гуащIафIэу зыкьызэтенэн папщIэ, кьаруу хьунущ зыкьыпIэ нэхъыщхьэу бзэм нэмыщI нэгъуущI гуэр иIэ?

Мыпхуэдэ зы Iуэхугъуи къэIэтыпхъэт.

Совет лъэхъэнэм языныкъуэ республикэхэм комиссэ щхьэхуэгъэ яIэт. ГъащIэм мыхьэнэщIэ гуэрхэр кьыхьыкьаръ, ахэр кьэзыгъэльагъуэ псалъэ бзэм хэхьмытмэ, комиссэр зэхэщIэщIэт, я бзэм нэхъ хэзэгъэну псалъэ тэмэмыр яубзыхуэрт, псалъэшIэр я лъэпкъым и бзэм кьыщтэрт.

Совет лъэхъэнэм ирагъэкIуэн республикэхэм комиссэхэр автоном республикэхэм, Къэбэрдей-Балькъэрри яхэту, щыIэтэкъыми, псалъэщIэхэр ахэр кьахуэзыIыжьыну, кьыщIэкIам кьыщIэрихьа, кьыщIэкIам кьыщIэрихьа дыдэм ещхьу бзэм кьрагъащтэрт. Апхуэдэхэм я нэхъыбэр «интернациональнэ» жьыхуэтIэхэрщ. Ахэр ди бзэм хуэмылъ комиссэхэр зэхэщIэщIэт, я бзэм нэхъ хэзэгъэну псалъэ тэмэмыр яубзыхуэрт, псалъэшIэр я лъэпкъым и бзэм кьыщтэрт.

Ауэ апхуэдэ комиссэхэр автоном республикэхэм, Къэбэрдей-Балькъэрри яхэту, щыIэтэкъыми, псалъэщIэхэр ахэр кьахуэзыIыжьыну, кьыщIэкIам кьыщIэрихьа, кьыщIэкIам кьыщIэрихьа дыдэм тету бзэм и бзэм имгъэхьэн хуейиу зыкьуфдэ. Ар мыхьэнэщIэхэм ди гъащIэм кьыхаха апхуэдэ псалъэщIэхэм ди бзэм кьыщIэрихьэнущ. Ауэ щыIэщ адыгабзэм ехьэлIауэ, ауэ щыIэщ адыгабзэм нэхъапэм хэтауэ, нобэ щыIэкIэ мыхьэнэщIэхэм я кьыгъэзэныкъым - ар зыщIэ, мыхьэнэщIэхэр ди гъащIэм кьыщIэрихьэнущ, ауэ щыIэщ адрей бзэхэми хуэдэу, адыгабзэм и бзэ ихьэкIэ щIэныгъэлIэхэр хъарзынэу тетхьыжьащ (псалъэм папщIэ, Бгъэжьнокъуэ Барбий, Мафэдэ Сэрэбий, нэгъэщIэхэр). Сыт атIэ, иджыпстау бзэм нэхъ узыгъэгъэзэуэ хъапхэр? Фlэхъус тыкIэхэм я нэхъыбэр щIыхуэхэм зэрагъэзэуэ хъапхэр?

Щхьэрыщ. Иджыпсту цIыхуитI зэхуэзамэ, щызэхуэзэ щIыпIи, зэныкъуэкIэ и кIэ щIэныгъэ щIэщIэ, щызэхуэзэ щIыпIэ ельытагъэ хуэду зэщхьэщеды. Адыгэ фIыгъуэхэм ди щIэныгъэлIэхэм хъарзынэу тетхьыжьащ (псалъэм папщIэ, Бгъэжьнокъуэ Барбий, Мафэдэ Сэрэбий, нэгъэщIэхэр). Сыт атIэ, иджыпстау бзэм нэхъ узыгъэгъэзэуэ хъапхэр? Фlэхъус тыкIэхэм я нэхъыбэр щIыхуэхэм зэрагъэзэуэ хъапхэр?

Щхьэрыщ. Иджыпсту цIыхуитI зэхуэзамэ, щызэхуэзэ щIыпIи, зэныкъуэкIэ и кIэ щIэныгъэ щIэщIэ, щызэхуэзэ щIыпIи